

TURDÍBAEV QONAQBAY
KEWLIMJAEVICH

HÁZIRGI QARAQALPAQ
POEZIYASÍNDÁ JANRLÍQ
HÁM STILLIK IZLENISLER,
QAHARMAN PROBLEMASÍ
1990–2020-jillar misalında

**ÓZBEKSTAN RESPUBLIKASÍ JOQARÍ BILIMLENDIRIW,
ILIM HÁM INNOVACIYALAR MINISTRILIGI**

**BERDAQ ATÍNDAGÍ QARAQALPAQ MÁMLEKETLIK
UNIVERSITETI**

TURDÍBAEV QONAQBAY KEWLIMJAEVICH

**HÁZIRGI QARAQALPAQ
POEZIYASÍDA JANRLÍQ
HÁM STILLIK IZLENISLER,
QAHARMAN PROBLEMASÍ**

1990–2020-jillar misalında

NÓKIS

«QARAQALPAQSTAN»

2023

UDK: 811.512.121'38
BBK: 83.3(Ÿ36.Kop)"1990/2020"
T 98

Turđıbaev Q.K. Házirgi qaraqalpaq poeziyasında janrlıq hám stillik izlenisler, qaharman problemi 1990–2020-jıllar mısasında. Monografiya. [Tekst] — Nókis: «Qaraqalpaqstan» baspası, 2023-jıl, 224 bet.

Ǵárezsizlik dáwiri qaraqalpaq poeziyasında dúnya ádebiyatınıń tásiiri nátiyjesinde birqansha janr hám kórkem formalar qalıplesti hám rawajlandı. Jáhán, Evropa, ásirese, rus ádebiyatınan ayırım lirikalıq janrlardıń dóretiwshilik penen ózlestirilip, qaraqalpaq ádebiyatında milliylesiw turaqlı kórkem qubılısqa aylanbaqta. Lirikalıq qaharmanıń kewil keshirmelerin, sezim-tuyǵıların sáwlelendiriw usılları jetilisti. Poeziyadaǵı usınday janrlıq-stillik izlenislerdi, lirikalıq qaharman problemi máselelerin izertlew házirgi qaraqalpaq ádebiyattanıw ilimindegi aktual máselelerden biri. Monografiya avtorı házirgi zaman ádebiyattanıw ilimi jetiskenliklerine súyene otırıp, qaraqalpaq poeziyasındaǵı atı atalǵan aktual máselelerdi izertlew arqalı qunlı ilimiy-teoriyalıq juwmaqlar islegen.

Kitaptan ilimiy izleniwshiler, studentler hám magistrantlar, doktorantlar, ulıwma házirgi qaraqalpaq poeziyasın izertlewshiler paydalanıwı múmkin.

Ilimiy redaktor:

Q.Orazımbetov — *filologiya ilimleriniń doktorı, professor.*

Pikir bildiriwshiler:

Q.Járimbetov — *filologiya ilimleriniń doktorı, professor.*

Z.Bekbergenova — *filologiya ilimleriniń doktorı, professor.*

*Berdaq atındaǵı Qaraqalpaq mámleketlik universiteti
Ilimiy Keńesiniń 2023-jıl 17-iyun №9/4.3-sanlı qararı menen
tastıyqlaǵan.*

ISBN 978-9910-9865-4-3

© «Qaraqalpaqstan» baspası, 2023.

© Q.K.Turđıbaev, 2023.

KIRISIW

Jáhán ádebiyattanıw iliminde lirikanıń janrları hám poetikalıq formalarınıń jańalanıwı, lirikalıq qaharman obrazınıń ózgeshelikleri, liro-epikalıq poeziyanıń ádebiy procestegi tutqan ornı, poema, dástan janrları strukturasında ádebiy túrlerdiń aralas belgileriniń júzege keliwi nátiyjesinde qospaq janlardıń payda bolıwı, janrlar integraciyası máselelerin izertlew hámiyshe aktual másele sıpatında qaralıp kelmekte.

Dúnya ádebiyatında lirika mazmunı poetikalıq formaǵa sáykes ráwishte ózgerip barmaqta. Degen menen, global jaǵdaylar shiyelenisken sharayatta adam hám qorshaǵan ortalıqqa degen qatnas poeziyada túp tamırınan jańalandı, áyne payıtta, sáwlelendiriw usılınıń ózgeriwi de kórkem sistemanıń sapa jaǵınan jetilisiwine xızmet etedi. Jáhán, Evropa, ásirese, rus ádebiyatınan ayırım lirikalıq janrlardıń qaraqalpaq ádebiyatında milliylesiwi, lirikalıq qaharmannıń kewil keshirmeleriniń álwan túrli formada sáwleleniwi ádebiy proceste sezilerli orın iyeley basladı.

Milliy ádebiyattanıwda lirikanı, liro-epikalıq poeziyanı jáhán ádebiyattanıwı kontekstinde bahalawǵa umtıls sezilerli dárejede kúsheydi. Jańa basqıshqa kóterilgen ádebiy-estetikalıq oy kórkem pikirlewdiń hám soǵan jarasa stildiń de ózgeriwin zárúrlik dárejesine kóteredi, janrlıq-formalıq izlenislerge umtılstı arttıradı. Usı kózqarastan, kórkem pikirlewdiń jetilisip barıwı shayırdıń jekke dóretiwshiliginde óziniń joqarı dárejesine kóteriledi. Máselen, qaraqalpaq ádebiyatında I.Yusupov, Sh.Seytov, K.Karimov, J.Izbasqanov, S.Ibragimov, X.Dáwletnazarov, O.Sátbaev, B.Genjemuratov, M.Jumanazarova, P.Mırzabaeva hám taǵı basqa da shayırlardıń lirikası qaraqalpaq ádebiyatında dóretiwshilik filosofiyasınıń ósiwine hám teoriyalıq oy-pikirdiń rawajlanıwına teńdey tásir jasadı. Negizinde, shayır «...insannıń kewlin, onıń dárti menen táshwishlerin, xalıqtıń arzıw-niyetlerin, Watanǵa muhabbat hám sadıqlıq sezimin biytákirar sóz, sazlar menen

MAZMUNÍ

KIRISIW	3
I BAP. HÁZIRGI QARAQALPAQ POEZIYASÍNDA LIRIKALÍQ QAHARMAN OBRAZÍN JASAW PROBLEMASÍ	
1.1. Házirgi qaraqalpaq poeziyasınıń rawajlanıw ózgesheligi	8
1.2. Lirikalıq qaharman obrazınıń teoriyalıq máseleleri.....	27
1.3. Házirgi qaraqalpaq lirikasınıń obrazlar sisteması.....	41
II BAP. HÁZIRGI LIRO-EPIKALÍQ POEZIYADA JANRLÍQ KÓP TÚRLILIK	
2.1. Házirgi poemalardıń janrlıq kóp túrliligi, súwretlew usılları	66
2.2. Házirgi liro-epikalıq poeziyada dástan janrınıń ornı	83
III BAP. HÁZIRGI QARAQALPAQ LIRIKASÍNDA JANRLÍQ IZLENIWSHILIK	
3.1. Házirgi lirikanıń mazmunı boyınsha kóp túrliligi	109
3.2. Házirgi qaraqalpaq lirikasında poetikalıq formalar evolyuciyası	149
IV BAP. HÁZIRGI POEZIYADAĞÍ STILLIK IZLENISLER	
4.1. Házirgi qaraqalpaq lirikasında individual stil máselesi	174
4.2. Házirgi qaraqalpaq lirikasınıń stillik kóp túrliligi.....	191
JUWMAQ	220

TURDÍBAEV QONAQBAY KEWLIMJAEVICH

**HÁZIRGI QARAQALPAQ
POEZIYASÍNDA JANRLÍQ
HÁM STILLIK IZLENISLER,
QAHARMAN PROBLEMASÍ**
1990–2020-jullar misalında

Qaraqalpaq tilinde
«Qaraqalpaqstan» baspası
Nókis — 2023

Redaktor
Operator

B. Zivarova
N. Yakubova

Original-maketten basıwǵa ruqsat etilgen waqtı 15.08.2023.
Qaǵaz formatı 60x84 $\frac{1}{16}$. Ofset usılında basıldı. Garniturası —
«Shkolnaya_KRKP». Kólemi 14,0 b/t., 13,02 shártli b/t.,
12,98 esap b/t. Nusqası 500 dana, berildi 100 dana, birinshi
basılım. Bahası shártname boyınsha.

Buyırtpa №37.

Licenziya Al №114.

«Qaraqalpaqstan» baspası: 230100,
Nókis qalası, Qaraqalpaqstan kóshesi, 9.

«Qaraqalpaqstan» baspasında basıldı.